

КІСНІК МАКТАВ YOSHI O'QUVCHILARIDA IDROK
ВОСПРИЯТИЕ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА
PERCEPTION IN CHILDREN OF JUNIOR SCHOOL AGE

Esemuratova Gulbanu Sultanbek qizi

Qoraqalpoq Davlat Universiteti, Amaliy Psixologiya 3-kurs talabasi

esemuratovagulbanu@gmail.com

+998934861835

Saparova Eldora Tajimuratovna

Qoraqalpoq Davlat Universiteti

Amaliy Psixologiya 3-kurs talabasi

saparoaeldora@gmail.com

+998885072512

Esbosinova Sarbinaz Muratbaevna

Qoraqalpoq Davlat Universiteti

Amaliy Psixologiya 1-kurs talabasi

sarbinazesbosinova@gmail.com

+998937079963

Annotaciya: Ushbu maqolada idrok, maktab yoshi bolalarida idrokning rivojlanishi va turlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Аннотация: В данной статье представлена информация о восприятии, развитии и типах восприятия у детей школьного возраста.

Abstract: This article provides information about perception, the development and types of perception in school-aged children.

Kalit so'zlar: bolalar, idrok, talim, tarbiya, qobiliyat.

Ключевые слова: дети, восприятие, образование, воспитание, способности.

Key words: children, perception, education, upbringing, ability.

Maktab yoshidagi bolalarda idrokning hamma turlari, asosan, ta'lim va tarbiya tufayli mazmun, aniqlik, ravshanlik jihatdan ko'p daraja takomillashadi. Ta'lim va tarbiya jarayonida bolalarda ixtiyoriy idrok va kuzata bilish qobiliyati o'sadi. Kuzata bilish muvaffaqiyatli o'qish uchun zarur shartlardan biridir. O'quvchilarda kuzata bilish qobiliyati ularning tafakkuri, irodasi, qiziqish-havaslar bilan birgalikda o'sib boradi. Kuzatish obyektlarini tanlashda o'quvchilarning o'zlari tashabbus ko'rsata boshlaydilar. O'quvchilar o'z idroklarini mustaqil idora qila oladilar. Ammo hamma boshqa ixtiyorsiz jarayonlar singari, ixtiyorsiz idrok ham maktab yoshidagi bolalarda hali ko'p uchraydi. Shuning uchun ham o'quvchilarga beriladigan material, ular tomonidan ixtiyorsiz va ixtiyoriy idrok qilishini mo'ljallab berilmog'i kerak.

Ta'lim va tarbiya jarayonida o'quvchilarning ko'z bilan chamalash hamda narsalarning shakli va katta-kichikligini ajrata bilish qobiliyatining yana yaxshiroq o'sishiga *jismoniy tarbiya, chizmachilik, rasm, geometriya, fizika* darslari bilan shug'ullanish, shuningdek, geografiya kartalari va o'lchov asboblari bilan foydalanish katta yordam beradi. Katta masofalarni ko'z bilan chamalash qobiliyatining o'sishiga ekskursiyalar, sayrga chiqishlar, kattalar bilan birgalikda dala va boshqa yerlarda mehnat jarayonida ishtirok etish yordam beradi.

Maktab yoshida vaqtni idrok qilish ham takomillashadi. O'quvchilar vaqtning, hozirgi paytning «**tez**» yoki «**sekin**» o'tayotganini aniq sezadilar. 5-6-sinf o'quvchilari, katta yoshdagi odamlar singari, ikki daqiqa, o'n daqiqa, bir soat, uch soat va shu kabi vaqtlarning o'tishini taxminan ayta oladilar. O'quvchilarda vaqtni yana aniqroq idrok qilish qobiliyati, asosan, maktabda o'qish mashg'ulotlari to'g'ri uyushtirilishiga, mashg'ulotlarni muayyan vaqtga qarab taqsimlanishi va vazifalarni ma'lum bir o'quv soati (45 daqiqa) ichida tamom qilish talabiga bogliq holda o'sib boradi.

O'quvchilarning o'zlari ham mustaqil suratda bajarishlari lozim bo'lgan turli darslarini tayyorlash uchun vaziyatni har bir fanga taqsimlab chiqishga majbur bo'ladilar. Darsga kech qolmasdan maktabga borib yetish to'g'risida g'amxo'rlik o'quvchilardan vaqtning o'tishiga e'tibor berishni talab etadi. O'quvchilar ma'lum bir ishni bajarish uchun lozim bo'lgan ozmi-ko'pmi muddatni fikrda hisoblab chiqishga majbur bo'ladilar. Vaqt o'lchovlarini o'rganish, doimo soatdan foydalanish ham vaqtni aniq va to'g'ri idrok qilish qobiliyatini o'stiradi.

Maktab bolalari murakkab musiqa asarlarini zavq bilan tinglaydilar, ular ton va yarim ton kabi ohanglarni ajrata oladilar, maktab xorida ishtirok etadilar va har xil cholg'u asboblari bilan chalishni o'rganadilar.

Yoshlar — o'g'il va qiz bolalar — murakkab musiqa asarlarini eshitish, badiiy rasmlar ko'rish bilan shu asarlarning g'oyaviy ma'nosiga ham tushunadigan bo'ladilar. Idrok qobiliyati bolalar ulg'ayib, ancha voyaga yetib qolgan davrlarda yanada o'sib boradi. O'qish va mehnat jarayonida o'smir va yoshlarda muayyan idrok obyektlari ustida o'z diqqatlarini ancha uzoq vaqtgacha to'plab turish, murakkab kompleksli obyektlardan nazariy va amaliy maqsadlarga qarab muhim va zarurlarini ajrata bilish qobiliyati hosil bo'ladi va mustahkamlanib boradi. Yuqori sinf o'quvchilari endi shu yoshda tabiat va jamiyat hayotiga doir hodisalar ustida ilmiy yo'sindagi kuzatishlar olib bora oladilar.

O'qituvchilar yuqoridagi ma'lumlarni yaxshi o'zlashtirgan hokda har bir o'quvchiga individual yonshashishi yuqori natijalar uchun yacshi tutki bo'la oladi. Bunda ularning qaysi turga idrok qiluvchi (audial, vizual, kinestetik) ekanliklarini hisobga olish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oila psixologiyasi: Akad. litsey va kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun o'quv qo'l. / G. B. Shoumarov, I. O. Haydarov, N. A. Sog'inov va boshq.; G'. B. Shoumarovning tahriri ostida; O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta-maxsus ta'lim vazirligi, O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi markazi. — T.: «Sharq», 2010. — 296 b;
2. P.I.Ivanov, M.E.Zufarova “Umumiy psixologiya” Toshkent 2008;
3. Z. Nishanova, G. Alimova. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. -T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006. 160 b.